

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060301

SLUTLIGT BESLUT
2016-02-23
Stockholm

Mål nr
M 1368-15

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, slutliga beslut 2015-02-05 i mål nr M 2423-14, se bilaga A

KLAGANDE

Ö J

SAKEN

Ansökan om bygdeavgiftsmedel avseende fastigheten X i Ånge kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS BESLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens beslut tillerkänner Mark- och miljööverdomstolen Ö J kostnadsbidrag enligt förordningen (1998:928) om bygde- och fiskeavgifter med trehundrafemtio tusen (350 000) kronor, att betalas ur avgiftsmedlen som utgår för Holmsjöns reglering. Beloppet ska betalas ut av Länsstyrelsen Västernorrland sedan detta beslut vunnit laga kraft.

Dok.Id 1256794

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

YRKANDEN M.M. I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Ö J har yrkat fullt bifall till sin i mark- och miljödomstolen framförda ansökan om bidrag ur bygdeavgiftsmedel.

Till stöd för sitt överklagande har han anfört i huvudsak följande. Mark- och miljödomstolen har bedömt att maximalt 1,5 meter av vattnet från strandlinjen kommer att behöva tas i anspråk för erosionskyddet. Det överensstämmer inte med utförandet av arbetet. Grävmaskin kommer att användas för utläggning av stenmaterialet och lastbil kommer att användas för transporter till fastigheten. Åtgärden måste utföras från sjösidan och kräver därför plats för dessa maskiner vilket beräknas kräva sex meter från strandlinjen. Med tanke på detta kommer kostnaden för den arkeologiska undersökningen bli högre än vad mark- och miljödomstolen utgått ifrån. Vidare behövs en enskild väg för att få tillgång till stranden och även detta talar för ett högre bidrag. Vägen kan dock göras gemensam på fastigheten Y.

UTREDNINGEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsmuseet Västernorrland har till mark- och miljödomstolen ingett en undersökning och kostnadsberäkning för arkeologisk undersökning berörande fastigheterna X och Y. Enligt kostnadsberäkningen skulle totalkostnaden för den arkeologiska undersökningen, exklusive moms, uppgå till 775 180 kr avseende båda fastigheterna.

Länsstyrelsen Västernorrland har i yttrande till Mark- och miljööverdomstolen anfört i huvudsak följande.

Länsstyrelsen har inga synpunkter vad gäller kostnaden för arbetet med själva anläggandet av erosionskydd. En förutsättning för att länsstyrelsen ska kunna ge tillstånd till ingrepp i den aktuella fornlämningen enligt 2 kap. kulturmiljölagen (1988:950) är att den del av fornlämningen som förstörs på grund av erosionskyddet samt anläggningsarbetet först blir föremål för en noggrann arkeologisk undersökning. Den arkeologiska undersökningen påbörjades våren 2015 och kommer att slutföras

våren 2016, direkt före anläggandet av erosionsskyddet. Undersökningresultaten så här långt överträffar deras förväntningar. Platsens vetenskapliga potential är oerhört stor. Med tanke på de arkeologiska lämningarnas omfattning och vetenskapliga potential så anser länsstyrelsen att kostnaden för den arkeologiska undersökningen är högst rimlig.

Länsstyrelsen anser att körningen med grävmaskin kan orsaka lika stor skada på fornlämningen som själva erosionsskyddet. Det område av fornlämningen som kommer skadas/förstöras är därför uppskattat till 1,5 meter plus ett arbetsområde för grävmaskinen på 4,5 meter, sammanlagt 6 meter bred. Att det krävs ett arbetsområde utanför själva erosionsskyddet framstår, utifrån sökandens uppgifter, som ofrånkomligt, men möjligen kan arbetsområdet snävas in något.

Det är inte fråga om en forskningsundersökning. Länsstyrelsen kan inte kräva att fastighetsägare bekostar forskningsinitierade undersökningar. Länsstyrelsen kan ge tillstånd till anläggande av erosionsskydd enligt 2 kap. kulturmiljölagen enbart under förutsättning att anläggandet föregås av en arkeologisk undersökning.

Enligt 2 kap. kulturmiljölagen är det den som utför ett arbetsföretag inom ett fornlämningsområde som också har kostnadsansvaret för eventuella arkeologiska undersökningar som krävs. Det är vattenregleringen med påföljande erosion, och därmed behovet av erosionsskydd, som nödvändiggör undersökningen. Mot denna bakgrund är det orimligt att de enskilda fastighetsägarna ska bekosta undersökningen. Länsstyrelsen har därför tidigare varit i kontakt med Ljungans vattenregleringsföretag angående kostnadsansvaret för undersökningen. Ljungans vattenregleringsföretag anser att denna typ av kostnad bör täckas av bygdeavgiftsmedel och att dessa medel ursprungligen är avsedda att reglera just oförutsedda problem och ekonomiska följder av vattenregleringen.

Det finns bygdemedel som kan utgå i det aktuella området. Det är domstolen som avgör vilket bidrag som ska utbetalas när det gäller förebyggande av skador m.m. enligt 4 – 6 §§ förordningen (1998:928) om bygde- och fiskeavgifter.

Riksantikvarieämbetet har i yttrande anfört i huvudsak följande.

Riksantikvarieämbetet har samma uppfattning som länsstyrelsen vad gäller karaktären av den planerade arkeologiska undersökningen, det vill säga att det inte är fråga om en så kallad forskningsgrävning. Ämbetet anser vidare att ambitionsnivån på den arkeologiska undersökningen förefaller väl avvägd. Riksantikvarieämbetet kan konstatera att den berörda fornlämningen sträcker sig utanför det område som kommer att upptas av erosionsskyddet både i strandens längdriktning och ut mot vattenlinjen. Uppförandet av skyddet kommer därför att orsaka skador på fornlämningen, inte bara inom det område som omfattas av själva skyddet utan också inom arbetsområdet. Ämbetet delar därför länsstyrelsens uppfattning att en arkeologisk undersökning måste ske inom ett 5-6 meter brett område.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS SKÄL

Mark- och miljödomstolen har genomfört undersökning i målet med stöd av 3 kap. 4 § lagen om mark- och miljödomstolar (2010:921), LOM, och lagt iakttagelser som den gjort i samband därmed till grund för sin bedömning. Bestämmelsen i 3 kap. 4 § LOM är avsedd att tillämpas om domstolen finner anledning att undersöka tekniska frågor (se prop. 2009/10:215 s. 203). De iakttagelser som mark- och miljödomstolen, enligt sin dom, har gjort beträffande förhållandena på platsen rör inte enbart sådana tekniska frågor som kan observeras vid en undersökning. Det är snarare sådana observationer som en domstol kan göra vid en syn enligt 3 kap. 5 § LOM (jfr prop. 2009/10:215 s. 204). Att mark- och miljödomstolen med tillämpning av bestämmelsen om undersökning i praktiken hållit syn utgör enligt Mark- och miljööverdomstolen ett rättegångsfel av sådant slag att det kan antas ha inverkat på målets utgång (Jfr Mark- och miljööverdomstolens dom 2015-11-02 i mål nr F 5814-15).

Ö J har genom överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen getts tillfälle att bemöta vad mark- och miljödomstolen lagt till grund för sin bedömning. Med hänsyn härtill och då Mark- och miljööverdomstolen har hållit syn på platsen får felet i detta fall anses ha blivit avhjälpt i Mark- och miljööverdomstolen.

Genom bidrag ur avgiftsmedel kan ersättning utgå bl.a. för att förebygga eller minska skada som uppkommit genom vattenreglering för vilken bygdeavgift ska betalas, se 4 § förordningen (1998:928) om bygde- och fiskeavgifter. Enligt 5 § samma förordning ska vid avgörande om bidrag ska utgå eller inte, hänsyn tas till vad som i varje särskilt fall kan anses skäligt. Möjligheten att få ersättning av avgiftsmedel är grundad på billighetsskäl och den skadelidande kan inte göra gällande att ersättning alltid ska utgå (se prop. 1981/82:130 s. 481).

Till skillnad från mark- och miljödomstolen anser inte Mark- och miljööverdomstolen att det finns skäl att bidraget ska begränsas till erosionsskydd för endast en del av strandlinjen. Mot bakgrund av fastighetens utformning bör bidraget därför kunna utgå för hela den sökta sträckningen om 110 meter. Vidare bör även bidrag för tillfällig väg och återställning av Eldnäsvägen utgå då det är nödvändigt för arbetets genomförande att arbetena sker vid tjällossning. De planerade arbetena och den tillfälliga vägen bör dock, som sökanden nu påpekat, kunna göras gemensamt med fastigheten Y. Kostnaderna kan därför bli något lägre än vad som uppgetts i ansökan. Bidraget ska också omfatta kostnader för ansökan om strandskyddsdispens och anmälan om vattenverksamhet i den utsträckning sådana är nödvändiga för genomförandet av erosionsskyddet. Vad gäller kostnaderna för anläggningsarbetena är dessa enligt domstolens bedömning dock orimligt höga för den typ av arbete det är fråga om. Mot bakgrund av ovanstående bör därför ett bidrag om skäliga 150 000 kr utgå för arbetena och de därtill hörande kostnaderna.

Vad gäller kostnaderna för den arkeologiska undersökningen kan Mark- och miljööverdomstolen konstatera att den bredd på utredningsområdet som mark- och miljödomstolen utgått från vid sin beräkning är för smal då även de områden där arbetsfordon ska köras kan komma att kräva arkeologisk undersökning. Att det förhåller sig på detta sätt vinner stöd av vad länsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet anfört i sina yttranden. Enligt domstolens uppfattning bör det dock vara möjligt att anpassa arbetets utförande på sådant sätt att det område som kräver arkeologisk undersökning kan hållas mindre än de sex meter som anges i överklagandet. Vidare är det, mot bakgrund av vad som i förarbetena angetts om att möjligheten till ersättning är grundad på billighetsskäl och att den skadelidande inte kan göra gällande att ersättning

alltid ska utgå, inte skäligt att den arkeologiska undersökningen helt ska finansieras av bygdeavgiftsmedel. Ersättning ur avgiftsmedlen för kostnader för arkeologisk undersökning ska därför utgå med skäliga 200 000 kr.

Ö J ska således ur avgiftsmedlen för Holmsjöns reglering tillerkännas bidrag för kostnaderna att förebygga erosion och ersättning för kostnaderna för en arkeologisk undersökning med sammanlagt skäliga 350 000 kr.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 2016-03-15

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg och Gösta Ihrfelt, referent, tekniska rådet Dag Ygland samt tf. hovrättsassessorn Solmaz Fadai Vikström.

Föredragande har varit David Sandberg.

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

SLUTLIGT BESLUT
2015-02-05
Meddelat i Östersund

Mål nr M 2423-14

SÖKANDE
Ö J

SAKEN

Ansökan om bygdeavgiftsmedel, X i Ånge kommun

MARK- OCH MILJÖDOMSTOLENS BESLUT

Ö J tillerkänns enligt 4-6 förordningen (1998:928) om bygde- och fiskeavgifter kostnadsbidrag med 158 000 kr, att betalas ur bygdeavgiftsmedel för regleringen av Holmsjön, Ljungans vattensystem. Beloppet ska betalas till Ö J av Länsstyrelsen i Västernorrland sedan detta beslut har vunnit laga kraft.

Dok.Id 216577

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 708	Storgatan 6	063-15 06 00	063-15 06 88	måndag – fredag
831 28 Östersund		E-post: mmd.ostersund@dom.se		08:00-16:00
		www.ostersundstingsratt.domstol.se		

ANSÖKAN M.M

Ö J, ägare till fastigheten X i Ånge kommun har ansökt om bidrag av bygdemedelsavgift med 353 623 kr. Till stöd för ansökan har han bifogat bilder av fastighetens strandlinje samt angett att skadan ska åtgärdas genom att för-stärka (45 meter) strand med bergkross och natursten och att materialtransport till strandlinje kräver brytning av arbetsväg. Erosionsskadad tomtmark har uppstått pga. reglering under många år. Han bedömer att kostnaden att åtgärda strandlinjen blir stor bl.a. pga. att stenmaterial finns ca 5 mil från fastigheten samt att det finns fornlämningar i form av boplatser i närheten av tomten. Offert finns från J Dahlqvist Skog AB om sammanlagt 315 169 kr, varav 144 timmar avser grävare och 72 timmar hjullastare. Dessutom har han begärt ersättning för kostnader för strandskyddsdispens om 7 104 kr, kostnader för ansökan om vattenverksamhet 1 350 kr och 30 000 kr för att återställa Eldnäsvägen samt tillfällig väg över tomten samt ersättning för arkeologisk undersökning med 516 787 kr exklusive moms.

Vattenregleringsföretagen har anfört i huvudsak följande. X ligger inom Holmsjöns dämningssområde i Ljungans vattensystem. Vid besök på fastigheten har man konstaterat omfattande strandreträtt och man kan inte bortse att skadan kan vara större än vid oreglerade förhållanden. Tidigare har ägaren har 1993 erhållit 10 000 kr för skapande av båtplats. De angivna kostnaderna för utförande av åtgärden förefaller orimligt höga.

SKÄL

Mark- och miljödomstolen har företagit undersökning på den aktuella fastigheten den 18 december 2014. Därav framgår att strandlinjen är påverkad av vatten vilket underminerat marken på sina ställen. Den strandlinje som Ö J begär ersättning för skador är enligt Jonsson ca 110 meter lång. Den del som är att anse som tomtmark är dock endast ca 60 meter av strandlinjen.

Mark- och miljödomstolen har i domstolens mål M 2225-14 avseende grannfastigheten X företagit undersökning den 30 september 2014. Förhållandena för de

bägge fastigheterna är likartade och samordning kan ske av åtgärder i strandlinjen vilket kan minska kostnaderna något.

Domstolen avser därför ha en likartad bedömning även av begärda kostnader avseende X och Y.

Enligt 6 kap. 1 § 3 stycket lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet ska bygdemedel användas bl.a. för att förebygga eller minska skador av vattenverksamhet eller anläggningar för denna verksamhet föra att gottgöra sådana skador. För bifall till ansökan krävs att det är vattenverksamhet, i detta fall regleringen av Ljungan, som är orsaken till uppkomna skador. Det är sökanden som i vart fall ska framställa det som inte orimligt att det är vattenregleringen som är orsaken till skador i strandlinjen. Ersättningen kan skäligen bestämmas till ett lägre belopp än vad ansökan avser.

Mark- och miljödomstolen anser det klarlagt att vattenregleringen påverkat stranden på sätt som framgår av bl.a. bilder och av den undersökning på plats som gjorts. Den del av stranden som kan få ersättning i detta fall är endast den tomtmark som är i direkt närhet med bebyggelse, vilken uppskattas till ca 60 meter. Övrig mark torde dessutom vara allemansrättsligt tillgänglig.

Domstolen anser att yrkade kostnader, trots att ingiven offert finns, är alldeles för stora jämfört vad åtgärder av detta slag brukar kosta. Det antal timmar som angivna i offerten för årgärdande av strandlinjen får anses som orimliga. Någon särskild väg torde inte behövas för att få tillgång till stranden och ersättning kan inte beviljas för eventuell förslitning av Eldnäsvägen. Strandskyddsdispens kan krävas för de åtgärder som ska utföras för att förstärka stranden. Ersättning är även begärd för vattenverksamhet. Vattenverksamhet enligt miljöbalken kräver tillstånd i annan ordning och regleras inte i detta beslut. Om Ö J t ex vill skapa djupare infart för båt som fordrar grävande i vatten så krävs dock tillstånd enligt miljöbalken. En sådan åtgärd kan dock inte ersättas av bygdemedel.

Sedan tidigare är det känt att en äldre boplats vid stranden av denna fastighet samt grannfastigheten har överdämts när Holmsjön reglerades. En arkeologisk undersökning av stranden är därför nödvändig innan eventuell anläggning av erosionsskydd kan ske. Av yttrande från Länsmuséet Murberget i Härnösand som inlämnats i detta mål rörande en arkeologisk undersökning av stranden, anser Länsmuséet att kostnaden för fastigheten X avseende en sådan undersökning uppgår till uppskattade 516 787 kr exklusive moms. Detta avser då undersökning av en total yta på fastigheten av 660 m² och motsvarar således en kostnad om 783 kr/m² exklusive moms.

Mark- och miljödomstolen gör bedömningen att ca 60 längdmeter av fastighetens strandlinje av totalt, av domstolen på karta uppmätta, ca 110 längdmeter är i behov av erosionsskydd.

Av Länsmuséets yttrande framgår vidare följande. ”Det övergripande syftet med denna undersökning är att testa en metod med vilken man effektivt kan utforska överdämda kulturlämningar. Det specifika syftet med denna undersökning är att dokumentera och datera de delar av boplatsen som berörs genom anläggandet av erosionsskydd.”

I 5 § i förordningen (1998:928) om bygde- och fiskeavgifter framgår följande:

5 § Vid avgörandet av ärenden som avses i 4 § ska hänsyn tas till vad som i varje särskilt fall kan anses skäligt. Om mark- och miljödomstolen anser att en särskild utredning behövs, får en sådan utredning göras genom att upplysningar begärs från myndigheter i orten eller på något annat lämpligt sätt. När omständigheterna föranleder det, bör en kungörelse om ärendet införas i ortstidning.

Särskilda kostnader för mark- och miljödomstolen, som är förenade med ärendets utredning och avgörande, ska betalas av medel som enligt 6 kap. 1 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet har betalats för vattenverksamheten. Mark- och miljödomstolen får bestämma att sökanden ska av samma medel få skälig ersättning för sina kostnader i ärendet.

Mark- och miljödomstolen bedömer att kostnader för en arkeologisk undersökning av strandlinjen är en sådan kostnad som i och för sig kan vara ersättningsberättigad enligt 5 § 2 st. i förordningen.

Av Länsmuséets yttrande framgår vidare att det övergripande syftet med undersökningen närmast är att betrakta som ett forskningsuppdrag. Av bestämmelserna rörande bygdemedel framgår inte att bidrag kan utgå till forskning. Emellertid kan erosionsskydd lagligen inte anläggas om inte en arkeologisk undersökning utförs.

Mark- och miljödomstolen gör därefter följande bedömningar. Av Länsmuséets yttrande framgår att man har beräknat kostnader i enlighet med vad man gjort i annat ärende vilket totalt alltså uppgått till 979 kr/m² inklusive moms. Ersättning för undersökningen kan emellertid inte utbetalas för annat område än det som tas i anspråk för erosionsskyddet. Då stranden är flack bedömer mark- och miljödomstolen att inte mer än 1,5 meter av vattnet från strandlinjen kommer att behöva tas i anspråk för detta skydd. Multipliserat med längden på stranden där erosionsskyddet behöver läggas ger detta en total yta om ca 90 m². Detta ger en bidragsberättigad kostnad av ca 88 000 kr inklusive moms för den arkeologiska undersökningen.

Ö J har av Ånge kommun fått beslut om strandskydddispens enligt 7 kap. 18 c § punkt 1 miljöbalken med en avgift om 7 104 kr, vilken kan ersättas av bygdemedel. Dock ersätts inte kostnad för sådant byggande i vatten som inte har samband med erosionen av stranden.

Sammantaghet beviljar domstolen Ö J en kostnadsersättning om skäliga 70 000 kr för erosionsskyddet samt 88 000 kr för den arkeologiska undersökningen vilket totalt då blir 158 000 kr att utbetalas av Länsstyrelsen i Västernorrland från fonden för Holmsjöns reglering.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se **bilaga 1** (DV 432)

Överklagande senast den 26 februari 2015. Prövningstillstånd krävs.

På mark-och miljödomstolens vägnar

Lars-Göran Benmarker

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Lars-Göran Benmarker och tekniska rådet Ove Eriksson.